

DAVRANIŞÇI KURAMLAR

Kurucusu Watson 'dur. Bireyin sadece gözlenebilen ve ölçülebilen davranışlarını incelemiştir. "Tüm canlıların öğrenmesi aynıdır" görüşünü savunur. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmaların sonuçlarını insanlara da uyarlar. Bu nedenle organizma kelimesini kullanır. Öğrenmeyi basit bir kuralla açıklar. Bu kural uyarıcı-tepki arasındaki ilişkidir.

İnsan doğuştan nötr bir varlıktır, ne kadar işlenirse o kadar iz kalır görüşünü savunur. Öğrenmenin organizmanın dışında gerçekleştiğine inanır, kalıtsal özellikleri reddedilir. Öğrenme teriminden çok "şartlanma" terimini kullanır. "İnsan davranışları çevresel uyarıcılar tarafından başlatılır", tezini savundukları için çevreciler adını da alırlar. Algılama, düşünme vb. davranışları açıklamada yetersiz kalırlar.

KLASİK ŞARTLANMA - PAVLOV

Rus, fizik tedavi uzmanı Pavlov'un laboratuvarında köpeklerle yaptığı deneylerin sonucunda; tesadüfen bulunduğu bulgular klasik koşullanmanın temellerini atmıştır. Klasik koşullanmaya göre; Organizma bazı uyarıcılara doğuştan birtakım tepkiler verir. Bu doğal tepkiler uygun eşleştirmeler sonucunda başlangıçta nötr olan uyarıcılara da göstermekte ve bu şekilde şartlı tepkiler ortaya çıkmaktadır.

Et (Koşulsuz Uyarıcı) > Salya (Koşulsuz Tepki) - Zil (Nötr Uyarıcı)

Zil (Nötr Uyarıcı) + Et (Koşulsuz Uyarıcı) >>> Salya (Koşulsuz Tepki)

Zil (Koşullu Uyarıcı) >>> Salya (Koşullu Tepki)

Koşullanma Süreci

Koşulsuz Uyarıcı: Organizma için doğal olan ve tepkiyi otomatik olarak meydana getiren uyarıcıdır.

Koşulsuz Tepki: Koşulsuz uyarıcının organizmada meydana getirdiği doğal ve otomatik tepkidir. Koşulsuz tepki öğrenilmemiştir.

Nötr Uyarıcı: Organizmada başlangıçta hiçbir tepkiye sebep olmayan uyarıcıdır.

Koşullu Uyarıcı: Organizma için başlangıçta hiçbir şey ifade etmeyen uyarıcının koşulsuz bir uyarıcı ile eşleştirildikten sonra koşulsuz uyarıcının organizmada meydana getirdiği doğal ve otomatik tepkiyi tek başına verildiğinde de meydana getiren uyarıcıdır.

Koşullu Tepki: Organizmanın koşullu uyarıcıya karşı göstermiş olduğu tepkidir. Koşullu tepki öğrenilmiştir.

Klasik Koşullanmanın Gerçekleşmesi için;

1. Koşulsuz tepkinin doğal bir davranış olması gerekir.

2. Koşullu ve koşulsuz uyarıcının eşleştirilmesi gerekir.
3. Koşullu ve koşulsuz uyarıcının verilme zamanının birbirine yakın olması gerekir.

Klasik Koşullanma İlkeleri

Habercilik

Koşullu uyarıcının, koşulsuz uyarıcının geleceğine dair haber verici nitelikte olması gerekir.

a. Olumlu Habercilik: Koşullu uyarıcının kendinden sonra koşulsuz uyarıcının geleceğini bildirmesidir.

b. Olumsuz Habercilik: Koşullu uyarıcının koşulsuz uyarıcıdan sonra verilmesi ise koşulsuz uyarıcının bittiğinin habercisidir.

DİKKAT: Habercilikte olayın olumlu yada ya da olumsuzluğu söz konusu değildir.

Bitişiklik

Koşullu ve koşulsuz uyarıcının verilme zamanının birbirine yakın olmasıdır. Bu şekilde organizma nötr uyarıcı ile koşulsuz uyarıcı arasında bir çağrışım bağı kurar. (Garcia bu etkiyi çürütür.)

Zil → Et → Salya = 0,5 saniye

Sönme

Koşullu uyarıcının koşulsuz uyarıcı olmaksızın verilmesiyle koşullu tepkinin azalarak tamamen ortadan kalkmasıdır. (Tepki hiç yoktur.)

Alışma

Sürekli olarak belli bir uyarı ile karşılaşan organizmanın tepkilerinde meydana gelen azalmadır. (Tepki var ama az.) Biyolojik bir durumdur.

Burnun kokuya alışması.

Duyarsızlaşma

Bireyin yaşantısı ve mesleği gereği çok rahatsız edici durumlara karşı gösterdiği tepkinin azalmasıdır. Psikolojik bir durumdur.

Bir cinayet polisinin ceset görünce tepki vermemesi.

Duyarlık Kazanma

Organizmanın koşullu uyarana karşı göstermiş olduğu tepkinin şiddetinin artmasıdır. Alishmanın tersi bir kavramdır.

Pekiştirme

Klasik koşullanmada pekiştirme şartsız uyarıcının şartlı uyarıcıdan sonra verilmesidir. Sönme olayının gerçekleşmemesi için koşulsuz uyarıcının zaman zaman verilmelidir. Klasik koşullanmada et birincil pekiştireç zil ise ikinci pekiştireç görevini görür.

Uyarıcı Genellemesi

Organizmanın benzer uyarıcılara aynı tepkiyi göstermesidir. Uyarılar arası benzerlik söz konusudur.

Örnek: Köpeğin zil ve çana aynı tepki vermesi.

Ayirt Etme

Ayirt etme genellemenin istenmediği durumlarda uygulanır. Organizmaya ayirt etmesi istenen uyarıcıdan sonra koşulsuz uyarıcı verilir.

Örnek: Köpeğin sadece zil sesine tepki vermesi.

Kendiliğinden Geri Gelme

Sönme olayı gerçekleştikten bir süre sonra koşullu uyarıcı tekrar ortama verildiğinde koşullu tepkinin gözlenmesidir.

Öğrenilmiş Çaresizlik

Kaçma ve kurtulmanın mümkün olmadığı durumlarda organizma çaresizliği öğrenir. Kişinin bir gayreti vardır ama başarısı yoktur.

Kendini Gerçekleştiren Kehanet

Bireyin içsel süreçlerinden kaynaklanan olumsuz veya olumsuz duygu ve düşüncelerinin davranışa yansımalarıdır. Çaba yoktur ve başarıda yoktur.

Üst Düzey Koşullanma

Koşullu tepkinin birden fazla koşullu uyarıcıya karşı gösterilmesidir. Koşullu uyarıcıya yaklaşıldıkça organizmanın tepkilerinde bir artış olur. Uyarılar arası benzerlik yoktur ancak ilişki vardır.

Örnek:

Çığlık → Işık → Zil Sesi → Et → Salya

Çığlık → Işık → Zil Sesi → Salya

Çığlık → Işık → Salya

Çığlık → Salya

Tepkisel Koşullanma Yoluyla Oluşan Davranışları Yok Etme Yöntemi

Karşıt Koşullanma

Koşulsuz uyarıcının tam tersi bir uyarıcı verilerek koşulsuz tepkinde tam tersinin elde edilmesidir.

Zil → Et → Salya yerine,

Zil → Elektrik Şoku → Ağız kuruluğu

İtici Uyarıcı

Organizmayı rahatsız eden uyarıcılardır. (Alarm sesi)

İtici Uyarıcıya Koşullanma

Organizmanın kullandığı istenmeyen uyarıcının çekiciliğini azaltmak için, bu uyarıcı itici bir uyarıcı ile eşleştirilir.

Maruz Bırakma

Birey bu yöntemde kaygı, korku verici uyarıcıya yavaş yavaş alıştırmak yerine doğrudan maruz bırakılır.

Klasik Koşullanmanın Sınırlılıkları

Klasik koşullanmada temel olarak kabul edilen bazı ilkelerin her zaman geçerli olmadığı çalışmaları ortaya konmuştur.

Garcia Etkisi

Garcia yaptığı deneylerle bitişiklik ilkesinin her zaman geçerli olmadığını ispatlamıştır. Garcia'ya göre her türlü uyarıcı ile koşulsuz uyarıcı arasında bağlantı kurulamaz. Garcia, birbirini çağrıştıran uyarıcılara da organizmanın aynı tepkileri verdiğini ifade eder.

Gölgeleme

İki nötr uyarıcı aynı anda verildiğinde koşullanma daha baskın olan uyarıcıya gerçekleşir.

Çığlık sesi + ışık → et → salya verir.

Işık → et → salya Vermez

Çığlık sesi → et → salya verir.

Engelleme

Koşullu uyarıcı ile koşulsuz uyarıcı arasına yeni bir uyarıcı eklenirse koşullanma meydana gelmez, eski koşullanma yeni koşullanmayı engeller.

Işık + Zil + Et → Salya

Zil + Et → Salya

Alternatif Koşullanma Türleri

Temporal Koşullanma

Yalnızca koşulsuz uyarının es zaman aralıklarında birkaç kez kullanılarak koşullu tepkinin ortaya çıkmasıdır. Organizma zamanı koşullu uyarın olarak algılar.

Et → 30 dk. → Et → 30 dk.

Ön Koşullanma

Nötr olan ve genelleştirilme özelliği bulunmayan iki uyarının önce birlikte uygulanması sonrada birisinin koşulsuz uyarıcı ile eşleştirilmesi sonucu her iki nötr uyarıcının da tepki yaratma gücü kazanmasıdır.

Zil = Işık

Zil → Et → Salya

Zil + Salya

Işık → Salya

Geciktirilmiş Koşullanma

Nötr uyarıcı koşulsuz uyarıcıdan önce sunulur, koşulsuz uyarıcı nötr uyarıcı sunulmaya devam edilirken verilir,

Kısa Zaman Aralıklı Koşullanma

Nötr uyarıcı verilir ortadan kalkmasından hemen sonra koşulsuz uyarıcı verilir.
(Gecikme Yok)

Eş Zamanlı Koşullanma

Nötr uyarıcı ve koşulsuz uyarıcının aynı zamanda verildiği koşullanma türüdür çünkü nötr uyarıcı koşulsuz uyarıcıyı haber verici nitelikte değildir.